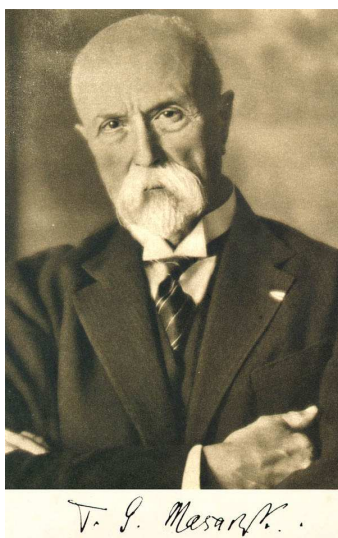

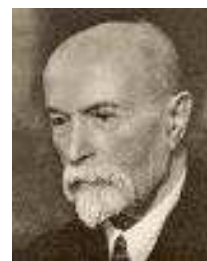
DEMOKRACIA: Kritika a kontrola

Politika bola pre neho vedou i umením. Bol skôr mužom činu než systematického slova. Dobre odhadoval duchovný stav spoločnosti. Založil československý štát ako trvalú výzvu pre zodpovedné a slobodné občianstvo. Do jeho základov vdýchol ideu mravnosti a pravdy. Vždy rešpektoval skutočnosť, jej rôznorodosť, individuálnu svojbytnosť a svojprávnosť, smeroval k hľadaniu mravných hodnôt a noriem. Spojil v sebe osobu politika a mysliteľa, ktorý pôsobí ideami a dôvodmi, nechá hovoriť fakty a na nich ukazuje význam i zmysel vecí a javov. Vytrvalo ponúkal iniciatívu dobrej vôle a vzájomného porozumenia. Hľadal pravdu, veril v ľudskosť a demokraciu, plnil najvyšší príkaz lásky k blížnemu.

Krajinou jeho detstva bolo Moravské Slovácko. **Tomáš Masaryk** (7.3.1850 – 14.9.1937) vyštudoval v Brne a vo Viedni. Habilitoval sa na viedenskej univerzite, v rokoch 1882–1914 bol profesorom českej univerzity v Prahe. Od roku 1891 bol poslancom ríšskej rady Rakúsko-Uhorska. Tu zastával program autonómie českých území. Vystupoval proti šovinizmu, antisemitizmu. Podporoval osemhodinový pracovný čas pre robotníkov a všeobecné hlasovacie právo. V decembri 1914 emigroval a stal sa vedúcou osobnosťou protihabsburgského odboja. Osemnásteho októbra 1918 vyhlásil vo Washingtone samostatnú Československú republiku a do 14. decembra 1935 bol jej prezidentom.

Masarykovská filozofia človeka a dejín spája základnú pozitivistickú orientáciu s eticko-náboženskou problematikou. V humanizme videl harmonický súlad rozumu, citu a správania človeka. *V poznaní pravdy, v mravnom poriadku, v účinnej láske máme už v tomto živote podiel na večnosti... Humanita sa snaží upraviť pomery zákonom a systémom.* Demokraciu pokladal za politické uskutočnenie lásky k blížnemu. *V demokracii nesmie byť človek človeku prostriedkom, ale spolupracovníkom vo vzájomnej službe.* Demokraciu vnímal ako rozhovor medzi rovnocennými, premýšľanie slobodných občanov pred verejnosťou. **Základ demokracie: slobodná kritika a verejná kontrola.** Vedel, že demokracia je názor na život, dôvera v ľudskosť a lásku, zodpovedné hľadanie pravdy.

Zdôrazňoval revolúciu hláv a srdc – myslenia a citu. Odsudzoval násilie, ale proti násiliu bol rozhodnutý zapasieť. Uznával disciplínu a statočnosť. Sympatia a dôvera mu boli lepším dôvodom než akákoľvek chytristika. Odporúčal múdru miernosť, osobnú skromnosť, praktickosť, dôvtip. Myslieť kriticky a žiť zbožne. Vážil si naozajstné presvedčenie druhých, v úcte k blížnemu uplatňoval láskavosť. Vedel, že pravá sloboda robí miesto pre lepšie poznanie, dokonalejší poriadok a rozumnejšie konanie.

Hlásal pokresťančenie nie mocou, ale láskou. Žiť mravne je pravé uctievanie Boha. Vytrvalo opakoval: *Vo všetkom, i v politike, záleží na hodnote celého človeka, na úrovni spolupráce a spoluzodpovednosti.* Stále bol presvedčený o tom, že lož nikdy nemôže poslúžiť dobrej veci. Nebál sa hovoriť pravdu, pretože pravda a svedomie boli pre neho dôležitejšie ako kariéra. **Pravdivosť – to je tajomstvo sveta a života, to je sviatosť náboženská i mravná.**

V cieľavedomom rozvoji školstva, vzdelávania, výchovy a prevýchovy videl záruku demokracie, obnovu sveta i národa. **Masaryk**, učiteľ – prezident, vytrvalo upozorňoval, že škola príliš uprednostňuje rozvoj intelektu, ale na iné mohutnosti ducha, napríklad cit a vôľu, pozabúda. Pripomínal, aby sa systematicky rozvíjal aj morálny charakter, súdnosť, ohľaduplnosť spolupráce, vynaliezavosť, zručnosť. *Učiteľ – to nie je len učiť, ale aj učiť sa... Reformovať výchovu, to neznamená len zdokonaľovať didaktiku v škole, to znamená reformovať život aj nás dospelých: my sme pôda, z ktorej rastú nové generácie, záleží veľmi aj na nás, či budú lepšie alebo šťastnejšie... Učiac sa sám, stále sa musím učiť. Škola je štát v malom... Škola vychováva budúce generácie a vlastne preto spravuje spoločnosť...*

Profesor **T. G. Masaryk** uznal dôležitosť reformy školstva, ale odmietal slepú vieru v školské zákony a školské inštitúcie riadené štátom. Pripomeňme ešte niekoľko jeho myšlienok:

- ♣ *Škola má dieťa vychovávať v presvedčení, že veda, poznanie pravdy je veľká, ohromná mravná sila, ktorú všetci uznávame.*
- ♣ *Každé vyučovanie nemá iba dávať vedomosti, ale má naučiť metóde. Pri každom učení je postup, metóda, hlavnou vecou. Nielen čo, ale ako sa to robí. Privykať dieťa metóde.*
- ♣ *Naučiť sa myslieť – to je najlepšia príprava pre život... Ide o to, mať ten správny smer, ten zvyk, nútiaci človeka správne myslieť, postupovať k harmónii a jednotnosti.*
- ♣ *Človek zabudne takmer všetko, čo sa v škole učil, iba záujem vhodne povzbudený trvá a učí ho pozorovať veci.*
- ♣ *Doktorské skúšky a tituly, učenosť, nezaručujú slušnosť, čestnosť ani statočnosť.*

Hľadal odpovede na otázky o zmysle sveta a života človeka. Veril v osobného Boha, jeho samostatnú existenciu, inteligenciu a absolútnu moc, tvorca a riaditeľa vesmíru. Uznával individuálnu nesmrteľnosť ľudskej duše. *Mne nesmrteľnosť plynie z bohatosti a hodnoty ľudskeho života, ľudskej duše. Nedokážem si predstaviť, že by taká krásna a jemná vec, akou je myslenie, poznávanie, zbožnosť, mravné úsilie, vnímanie krásy, celá vzdelanosť, že by sa to mohlo stratiť, že by to malo byť k ničomu.* Dával sa viesť príkladom Ježiša z Nazaretu, vyznávajúc lásku k Bohu a blížnemu za pravú zbožnosť. Cítil sa spolu-

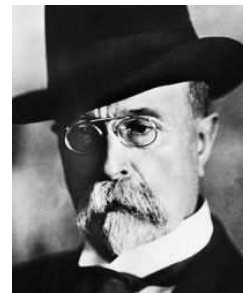
pracovníkom na Božom diele. *Náboženstvo je praktické, životné v hlbokom zmysle slova. Nie je dostatočne definované svojimi dogmami, ani obradmi, ani svojou históriou, ale pochopením svojej podstaty a tou je vedomie závislosti človeka na Bohu... Náboženstvo je dôverou a nádejou, živí túžbu po poznaní a múdrosti.*

Pochopil duchovné pôsobenie ako zrejmu skutočnosť: Človek sám sebe, človek človeku, je hodnotnejší ako bytosť duchovná... Boh je hlavným a prvým predmetom nášho myslenia, poznávania a usilovania. Boh a duša. Jedno súvisí s druhým. Duša a Boh to je pravý smer života... Duša a hmota nestoja proti sebe. Duša, telo i hmota, celá skutočnosť sú nám dané pre poznanie. Dušu i hmotu máme viesť k vyššej dokonalosti.

Spomienkou na Tomáša Garrigue Masaryka asi môže byť aj poznanie niektorých jeho myšlienok, ktoré majú charakter odkazov:

- *Nad všetko má platiť: pracovať. Iba prácou sa človek stáva osobnosťou, charakterom, stáva sa samostatným. Bez práce nemáme nikdy dost dôvery v seba. Prácou sa vyrovnávame s vrodenu násilnosťou. Láska k blížnemu, to je práca, aj láska je prácou...*
- *Ak chce študent pracovať pre národ, najlepšie urobí, ak bude pracovať pre seba, to znamená, aby sa svedomito pripravoval svoje povolanie. Netreba si lámať hlavu, čím prospejeme národu najlepšie. Ak študuješ medicínu, prospeješ národu najlepšie, ak budeš dobrým a svedomitým lekárom. Ty zase národu prospeješ, ak budeš dobrým učiteľom...*
- *Poznávanie je mravná povinnosť, podobne ako láska a služba blížnym... Každá pravda je alebo raz bude dobrá pre život... Pravda nie je nikdy v rozpore s mravnosťou... Dobré pozorovať a poznávať – na to je potrebná láska... Bez lásky a bez pravdy nemôže človek poznať človeka... V poznaní pravdy, v mravnom poriadku, v účinnej láske máme už na tomto svete podiel na večnosti.*
- *Dobrý program je dobrá vec; ale okrem toho musí byť preň čestný, statočný a múdry človek, ktorý má odvahu k zodpovednosti... Dobrého je v systéme sveta viac; ale to zlé cíti človek silnejšie.*

S nadhľadom a veľmi výstižne i sympaticky zhodnotil podstatu účinnosti úsilia **T. G. M.** spisovateľ Karel Čapek: *Verím, že veľké tajomstvo Masarykovej vnútornej krásy a veľkosti – to bola jeho zbožnosť. Nebojoval za vieru, ani nehlásal vieru, ale prijal ľudskejšie poslanie; bojoval, pretože veril, hľadal pravdu, pretože veril, vykonal skutky ľudskej dejiny, pretože bol naplnený vierou. V tom bola jeho istota, jeho pevnosť, jeho diamantová neporušiteľnosť; pomocou svojej zbožnosti veril v človeka, miloval človeka a odpúšťal mu, ctíval jeho dôstojnosť a uznával jeho slobodu. Pravda, demokracia, humanita, všetko, čo hľadal a formuloval i konal, bolo strašne hlboko zakotvené v jeho zbožnej a posväcujúcej viere; ale aj jeho život, vzťah k ľuďom, práca i denné záujmy, všetko akoby bolo uložené v rozmeroch večnosti a nesmiernosti. (dmj)*